

BARLANGVILÁG

VII. KÖTET

1937.

I—2. FÜZET

A MAGYAR BARLANGKUTATÁS ÁLLÁSA AZ 1936. ÉVBEN.

Irta: *Kadić Ottokár dr.*¹

A letűnt 1936. év kettős jubileum jegyében múlt el. Ezt a két évfordulót az év végén külön erre a célra összehívott rendkívüli közgyűlésen ünnepeltük meg. Elnökünk ez alkalommal magasan szárnyaló ünnepi előadásban fejtette ki a végtelen Természet nagyszerűségét kicsiben és nagyban. Láttuk, hogy a világ központjába magát képzelő ember, milyen gyarló lény a Természet tüneményei sokaságában. Az emberiség talán sosem fog odajutni, hogy a Természetet teljes egészében megértse, azért mégsem mondhat le arról, hogy azt legalább egyes részeiben valahogy megismerje. Mi sem mondhatunk le arról, hogy barlangjainkat sorban fel ne kutassuk, bár tudatában vagyunk annak, hogy munkánkkal csak parányi lépésekkel jutunk közelebb a barlangokban rejlő titkok felderítéséhez. Egy-egy barlang tanulmányozása, gondos feltárása és felásatása, a benne talált régiségek tudományos feldolgozása, sokszor egész kis világot tár elénk a rég letűnt idők valamelyik korszakából. Es ezek a parányi adatok minden további barlang hasonló felkutatásával egyre gyarapodnak, látókörünk állandóan bővül; a szerzett benyomások eleinte zavarosak, képünk azonban újabb barlang feltárásával tisztul s amit néhány év előtt még nem tudtunk megérteni, azt most egészen tisztán látjuk.

Az apró, de állandó és kitartó munka jellemzi a mi barlangkutatásainkat is. A jubiláris közgyűlésen elhangzott beszámolómban iparkodtam áttekintést adni mindazokról az eredményekről, amelyeket a fent vázolt apró részletmunkával az utolsó harminc évben el tudtunk érni. E rövid idő alatt, kitartó munkásságunk révén két nálunk teljesen elhanyagolt tudományterületet: a barlang- és ősembertudományt kezdetleges állapotából magas tudományos színvonalra emeltük.

Jubiláris közgyűlésünknek legkimagaslóbb programpontja a védnök megválasztása volt. Alapszabályaink módját nyújta-

¹ Előadta a M. B. T.-nak 1937. évi március hó 16-án tartott XI. rendes közgyűlésén.

nak arra, hogy Társulatunknak védnököt válasszunk. Mi ezzel a joggal mindeddig nem éltünk, hanem vártunk, míg erre a legmagasabb tisztségre olyan kiváló pártfogót találunk, aki, tudományos és hazafias törekvéseinket teljesen felismerve, egész lényével mellénk áll.

A jubiláris esztendő végre meghozta védnökünket is, és pedig vitéz *Somkuthy József* tüzérségi tábornok, ny. honvédelmi Miniszter Ur magas személyében, aki az utolsó évben Társulatunkat olyan pártfogásban részesítette, ahogy azt előtte ügyünk egyik jóakarója sem tette. Mi barlangkutatók még álmodni sem mertük volna, hogy tudományos és turisztai törekvéseinken felül tudományszakunkkal a m. kir. Honvédségnek is valaha szolgálatokat tehecsünk. Hogy ez mégis így lett, azt vitéz *Somkuthy József* Ónagyméltóságának köszönhetjük, aki értesülve várbeli kutatásainkról, meghívott bennünket, hogy tapasztalatainkat állítsuk a Honvédség szolgálatába és légvédelmi szempontból tárjuk fel a várbeli barlangpincéket. Egvuttal módot talált arra, hogy az állam és a székesfőváros bennünket ebben a munkában hathatósan támogasson. Ez a munka, minden hivatalos formások mellőzéseével, két év előtt megindult és egyre fokozódva valószínűs barlangkutató üzemmé fejlődött. E munka eredményéről, érthető okoknál fogva, itt nem számolhatok be.

E munkával egyidőben indult meg azoknak a barlangpincéknek a feltárása és rendezése, amelyeket *Várhegyi barlang* név alatt a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tettünk. A múlt évben ezt a barlangot két nagy üreg kitakarításával bővítettük, az összes helyiségeket rendeztük, világításukat fényszórók alkalmazásával fokoztuk s ebben a tökéletes alakban az idegenforgalomba kapcsoltuk.

Az említett feltáró munkán kívül a letűnt évben az előljárósági épület alatti felső pincékben barlangtani gyűjtemény felállítását kezdeményeztük. A Székesfővárosi Képtárból kapott kiselejtezt vitrinekben első sorban azokat a kőzeteket, régiségeket és esontokat állítottuk ki, amelyeket eddigi feltárásaink közben találtunk. Másodsorban azoknak a barlangoknak térképeit és leleteit állítottuk ki, amelyek a székesfőváros környékéhez tartoznak. És csak ezután következik a többi nevezetes hazai barlangban gyűjtött tárgyak és képek kiállítása, ha lehet eredeti alakban, egyébként pedig másolatban.

Felállított gyűjteményünkkel két célt kívánunk szolgálni, Egyrészt a talált tárgyakat muzeális kezelés alá vesszük és a tanulságosabb darabokat kiállítjuk. Másrészt a barlangot a látogató közönségnek, első sorban a tanuló ifjúságnak, a magyar barlang- és ősemberkutatás eredményeit szemléltető módon bemutatjuk. Arra törekszünk, hogy a kiállított tárgyakat képekkel és plasztikus rekonstrukciókkal érthetőbbé, érdekesebbé és vonzóbbá tegyük.

Hogy gyűjteményünket fel tudtuk állítani, azt első sorban *Pacher Béla* dr. tanácsesejegyzőnek köszönhetjük, akinek szíves közbenjárására a Székesfővárosi Képtár 20 kiselejtezett vitrint engedett át. A gyűjtemény felállításában és az anyag tudományos feldolgozásában résztvettek: *Mottl Mária* dr. titkár kisasszony, aki az őslénytani és *Nagy Lajos* dr., egyet. m. tanár aki a régészeti anyagot dolgozta fel. Kivette részét ebből a munkából még *Avar Ferenc* munkatársunk is, aki a szükséges rajzokat és térképeket készítette, valamint a tárgyak kiállítását végezte.

A Társulatunk kötelékében levő *Szemlőhegyi barlang*-ban a tulajdonos, *Miklóssy Géza* gyógyszerész, a bejáratban volt kényelmetlen és veszélyes 10 m hosszú falétrát eltávolította s helyette az udvarból kiinduló lépcsőket építtetett az Örvény-folyósóig. Ugy mint az előző években, most is, cserkészek önkéntes vállalkozása folytán, a barlang belsejéből jelentékeny mennyiségű törmelék került a felszínre. Reméljük, hogy a régóta várt székesfővárosi segély végre meglesz, s akkor e nagyjelentőségű barlang feltárása nagyobb lendületet fog venni.

Örvendetes jelenség, hogy barlangkutatóval foglalkozó turistaegyesületeink egymásután az együttműködést keresik Társulatunkkal s barlangkutató munkásságukat önkényesen vezetőségünk szakfelügyelete alá helyezik. Örömmel nyújtjuk jobunkat barlangkutató testvéregyesületeinknek s erőinkhez képest készséggel támogatjuk nemes törekvéseiket, anélkül, hogy bár milyen vonatkozásban is, befolyjunk belső egyesületi életükbe.

Az első ilyen egyesület a *Pannónia Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya*, amelyhez régi barátság és együttműködés fűz bennünket. Ezt az együttműködést a múlt évben szorosabbra fűztük s reméljük, hogy legközelebb a pálvölgyi barlangkutatók ügyét reális eszközökkel is támogathatjuk.

Az eredményekben gazdag 1935. év után a letűnt esztendőben a munkalehetőség a *Pátvölgyi barlang* körül ismét egy kissé csökkent. A belépődíjából eredő csekély bevétel az előreláthatatlan és múlhatatlan kiadásokra ment fel s így az érdemleges munka a barlangban újból háttérbe szorult. A nyár folyamán a bejáratnál szemben álló utcai támfal, a sok esőzés következtében, összeomlott, ezért a belépődíjnak jelentékeny része ennek helyreállítására ment fel. A fennmaradt pénzből az utcai lejárát egy részét széles betónlépcsőkkel látták el. A barlangban csak a Bástya körül történtek kisebb betonmunkák. Ez az egész, amit a múlt nyáron a rendelkezésre állott kevés jövedelemből tenni lehetett.

A tavaszi esőzések és a vele járó hideg időjárás dacára a barlang látogatottsága kielégítő volt. A barlangot a múlt évben összesen 5593 látogató kereste fel, ezek közül 1679 tanuló és 264 külföldi volt, nevezetesen 125 osztrák, 55 német, 15 olasz, 12 svájci, 10 francia, 6 lengyel, 6 északamerikai, 5 angol, 5 román, 4 bel-

ga, 4 holland, 3 lett, 3 finn, 2 dán, 2 ujjélandi s 1—1 görög, svéd, egyiptomi, batáviai, ausztráliai és indokínai. Szép számban keresték fel a barlangot az elszakított részek magyarjai is, számuk mintegy 140-re tehető.

A vasárnapi vezetésekben a tagtársaknak majdnem mind-egyike kivette a részét. Legtöbb vezetést vállalt *Westvinkel József*, Ifj. *Szarka Lajos*, *Csernyák Béla*, *Farkas Károly*, *Atzél Frigyes* és *Albert Gusztáv*. Hölgyek közül vezetés dolgában különösen kitűnt *Butthemuth Mária* kisasszony.

Hivatalos ügyeit a Szakosztály tagjai 10 választmányi ülésen és 5 vasárnapi tagülésen beszélték meg. *Kováts Ferenc* különböző helyeken 17 vetített képes előadást tartott, ezeken kívül a barlang melletti menedékházban 2 filmelőadást tartottak.

Reméljük, hogy a régóta kilátásba helyezett székesfővárosi segély a folyó évben meglesz s így a húsz év óta vajúdó barlangi körforgalom végre megvalósul.

A második turistaegyesület, amely barlangkutató tevékenységét Társulatunk vezetése alá helyezte, a *Budapesti Turista Egyesület Alpesi Osztálya*. Ennek tavalyi barlangkutató tevékenysége ismét a *Solymári barlangra* szorítkozott. A Siklóban esigaszzerűen levezető, vasgerendákra felépített lépcsők a múlt évben elkészültek, úgy hogy jelenleg kényelmesen lépcsőkön mehetünk le a Kupola-terembe. A lépcsők elkészítése mintegy 1200 pengő költséget igényelt. Az Osztály további terve az, hogy a Kupola-terem közepéről további lépcsők készítésével a Pihenőig lehessen menni. Ha ez meglesz, akkor a barlang főútvonala közepéig bárki könnyen eljuthat.

A végzett építőmunkán kívül *Jellinek János* és *Schönviszky László* a barlangnak több szakaszában folytatta a korábban megkezdett továbbkutató munkát, mely előreláthatólag új eredményekkel kecsegtet. A nevezett két kutató nemcsak a barlangban, hanem a kőfejtő tulsó, déli oldalának peremén is végzett feltáró munkát. Ezen a helyen a robbantott mészkőfalon mintegy 15 m-nyire lefelé nyúló üregbe ereszkedtek. Utóbbi eléggé szűk, enyhén lejtő, 5 m-en túl azonban vízszintesen terjedő 10 m hosszú folyósó, mely a végén fokozatosan összeszűkül.

Munka közben a Denevér-terem fenekén agyagban és mészkőtörmelék között barlangi medve és farkas csontokat, a Sátorok sárga agyagában pedig a gyapjas orrszarvú combesontját lelték a kutatók. Ezek a maradványok arról tanúskodnak, hogy a Solymári sziklaüregekben régebben talált jégkori emlősök a barlangban is előfordulnak. Ezeken a nyomokon elindulva a barlangnak alkalmas helyein tovább kellene ásatni.

Az Osztály 1936 november 8-án tartotta meg hagyományos vándorgyűlését a barlang Kupola-termében, ezen mintegy 90 személy vett részt. A solymári barlangkutatók több helyen előadás keretében ismertették barlangukat, szaklapokban és napilapok-

ban pedig propogandacikkeket helyeztek el. Egyik közleményért *Jellinek János* a Bankliga által kiírt irodalmi pályadíjat nyert a Solymári barlang leírásával. A barlangot az év folyamán 486 látogató kereste fel.

A harmadik turistaegyesület, amely barlangkutató törekvéseit Társulatunk szakfelügyelete alá helyezte, a *Természetbarátok Turista-Egyesület Alpesi Osztálya*. A Természetbarátok a Magyar Turista-Egyesület-től kapták a Klastrompuszta melletti *Legény-barlangot* munkaterületül, mivel ebben az utóbbi időben jelentős feltáró eredményeket értek el. A külső csarnok hátsó része hirtelen összeszűkül s ezen túl szűk hasadékok állták eddig a továbbhaladás útját. Ezeket az akadályokat leküzdve, sikerült a Természetbarátoknak, *Venkovits István* vezetése mellett, a barlangnak eddig ismeretlen, nagyobb kiterjedésű, cseppkövekkel díszített belső részeibe bejutni. A múlt évben itt végzett küzdelmes bemászások révén több egészen új, a mélységbe vezető hasadékot, lejtős folyosót és termet tártak fel.

A további kutatások feladata egyrészt a feltáró munkát a mélység-felé folytatni, másrészt a feltárt részeket a sziklamászásban kevésbé jártas érdeklődők számára a barlangbajutást, a szűk járatok bővítésével, megkönnyíteni. Mivel a barlang bemászása ezidőszereint még veszélyes, a barlangot lezárták és rendszeres kezelés alá vették.

A Társulatunk kötelékén kívül működő egyesületek közül első helyen kell megemlékeznem a *Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztályának* múlt évi tevékenységéről. A nevezett Szakosztály 1926 június 11-én ünnepelte 15 évi fennállását, jubileumi barlangtúrát vezetve a Ferenchegyi barlangba. Ugyanekkor jelent meg a Szakosztály kezelésében levő Ferenchegyi barlangnak legújabbán feltárt részeit is leíró barlangkalauz *Jaskó Sándor* dr. tollából.

A Szakosztály tagjai főként morfológiai tanulmányokat folytattak és Hazánk több, eddig ismeretlen barlangját keresték fel s bennük kutatást és térképezést végeztek. Így *Antos Miklós* a Ferenchegyi barlangban, *Bertalan Károly* a Magyar Turista-Egyesület néhány tagjával a Bakonyban, *Kerekes József* Esztergom vidékén és a Bükkben kutatott. A B.E.T.E. hagyományos kutató expedíciójában *Kunszt Imre* és *Lakenbach Gyula* vettek részt, akik a Mecsek Egyesület támogatásával a Mecsek zombolyait, víznyelő barlangjait járták be, valamint az Abaliget barlangoknak 150 m hosszú mellékágát térképezték. *Porszász Károly* és *Varga R. Gyula* Zsámbék környékén 160 m-t meghaladó hasadékszerű barlangra akadtak. Az említett kutatók vizsgálataik eredményét több előadás és közlemény keretében ismertették.

A *Baradlában* a villanyvilágítás bevezetése óta a forgalom állandó növekedést mutat az előző évvel szemben. A megnöveke-

dett jövedelem lehetővé tette, hogy a barlangnak a régi kezelőségtől átvett adósságát jórészt törlesztették, úgy, hogy máris új beruházásokra lehet gondolni. Borsód és Abaúj-Torna vármegyék jelentős hozzájárulásával lehetővé vált, hogy a barlang vöröstói és jósvafői bejárata közötti 2 km-nyi vonalon kifogástalan új út épüljön, ez a barlang megtekintését, még a legnagyobb árvíz idejére is, lehetővé teszi. Ez az út legtöbb 1%-al emelkedik a műszaki szempontból úgy van megtervezve, hogy egyúttal egy későbbre tervezett barlangi kisvasut alépitménye lehessen.

Feltáró kutatások az aggteleki szakaszon történtek, ahol a még 1931-ben felfedezett Labirintus-tól nyugatra újabb, cseppkövekben rendkívül dús és teljesen érintetlen termeket találtak. Ugyancsak az aggteleki oldalon, a Denevér-ágban folytatott munkálatok során gazdag neolitikorú telepre akadtak. Helyenkint barlangi medve esontokat is találtak. Mindezeket a leleteket a barlangi szállónak egyik külön helyiségében fogják kiállítani.

A letűnt év legnagyobb eseménye a *Kormányzói Úrnak Darányi Kálmán, Fabinyi Tihamér, Bornemissza Géza és Winchler István* miniszterek kíséretében tett látogatás volt. A Főméltóságú Úr május 21-én nyitotta meg a nagyközönség számára a barlangnak villannyal kivilágított szakaszait s ez alkalommal elragadtatással nyilatkozott a barlang szépségeiről és az eszközölt berendezésekről. E magas látogatás emlékére *Horthy Miklóscsarnok*-nak nevezték el az eddig Óriás-csarnok néven ismert 150 m átméretű hatalmas üreget.

A vezetőségnek legközelebbi célkitűzése egy az aggteleki bejárat mellett tervezett szálló felépítése. Ez ugyanis az alapfeltétele annak, hogy a barlang idegenforgalma európai színvonalra emelkedjen.

A barlangon kívül egy a Szinpetri község határában levő zombolyv kutatása volt. Ennek fenekén, 40 m mélységben vízszintes járatokra akadtak, ahol patakok folyik. A kutatás még folyamatban van.

A *Szelim-barlangban Guál István* dr. vál. tagunk két hónapra át, átlag 12 munkással folytatta az előző években megkezdett ásatásokat. Ezek költségét a Magyar Tudományos Akadémia Vigyázó alapjából, a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztálya segélyéből és a bánhidai Erőmű adományából fedezték. Az ásatás két irányban járt kielégítő eredménnyel.

A legalsó, meleg musztiéri, rétegben, amelyből eddig mindössze 6 drb. kvarcitból készült szakóca került elő, ez évben mintegy 12 újabb kőeszköz találtatott, köztük olyan is, amely tűzkőből készült. Ezek között vannak tipusos musztiéri alakok is, úgyhogy a rétegtani bizonyítékokon kívül, most már ősrégészeti adatok is a meleg musztiérien mellett szólnak.

A másik érdekes jelenség az, hogy az említett legalsóbb agyagréteg két szintre tagozódik. A kb. 2 m vastag, közettanilag

egységes réteget ugyanis közepe táján egy 0.2 m vastag humuszréteg osztja ketté. A fennebb említett paleolitok a felső, humusz fölötti, rétegből kerültek ki. Ennek a szokatlan rétegelhelyezésnek a kiderítése most van folyamatban. A barlang hátsó részében uralkodó protoszolütrei, hiénás réteg, elül mindössze 0.30—0.50 m vastag.

Az ideai ásatás során újból igazolást nyert az a korábbi megfigyelés, miszerint a legfelső pleisztocén réteg (löss) őslénytani és ősrégészeti tekintetben két szintre tagozódik. A felső részben szubarktikus fauna és magdaléni, az alsó részben, hiénás-elefántos faunával együtt a szolütrén fordul elő.

Figyelemre méltó dolog, hogy a holocénból több érdekes neolitikorú tárgy, valamint most már 102-re emelkedett embercsontváz egészíti ki az ásatás eredményét. A csontvázak mellett talált árpádkori pénz- és ékszer a tömegpusztulást a tatárdúlás idejére utalják.

Mottl Mária dr. titkár kisasszony a m. kir. Földtani Intézet megbízásából a hámosi Szeleta-barlangban végzett kétheti ásatást.

A *Tapolcai barlang* a múlt évben Tapolca nagyközség tulajdonába és kezelésébe ment át. Eddig a Tapolcai Barlang-Társaság gondozta. A barlangot a múlt évben 300-nál több látogató kereste fel. A külföldiek látogatottsága majdnem kétszeresére emelkedett az előző évvel szemben. A külföldi látogatók zömét a Balaton mellett nyaraló osztrákok tették ki, de felkereste a barlangot számos angol, német, lengyel, holland, belga, amerikai, sőt egyiptomi vendég is. A község a belépődíjak egy részét a barlang további feltárására gondolja fordítani.

A közöltekből kitűnik, hogy a barlangkutatás a letűnt évben Hazánkban mindenfelé kielégítő volt. Előtérben van a Várhegyi és Aggteleki barlang feltárása, rendezése és kezelése; ezen a két helyen a barlangügy valóságos üzemmé fejlődött. Reméljük, hogy e két barlang ügyének fellendülése a többi látványos hazai barlang, nevezetesen a Pálvölgyi, Szemlőhegyi, Solymári, Tapolcai, Abaligetesi és más barlang ügyét is fellendíti.

Annál fájdalmasabb, hogy a tudományos barlangkutatás nálunk néhány év óta — egy-két eset kivételével — majdnem teljesen szünetel. Mi magyarok éppen rendszeres barlangkutatásaink révén tüntünk fel más nemzetekkel szemben. Módszeres ásatásainkkal kultúrfölénybe kerültünk sok más nemzettel szemben. Ezt az elért pozíciót minden körülmények között fenn akarjuk tartani és nem engedjük, hogy bármilyen mellékes szempontok harmincéves eredményes barlangkutatásainkat elgánesolják. Ezúttal a magyar kormány és a tudományos társadalomhoz fordulunk azzal a kéréssel, hogy a hibánkon kívül immár másodsorú válságba jutott tudományunkat ne engedjék elposványosítani!